

Taşeronlaştırma **işverenlerin yasal yükümlülüklerden kurtulmak için başvurdukları** en tipik çalıştırma biçimidir. O nedenle **giderek** hem özel sektörde hem de **kamuda tercih edilen** bir çalıştırma **biçimi haline** gelmektedir.

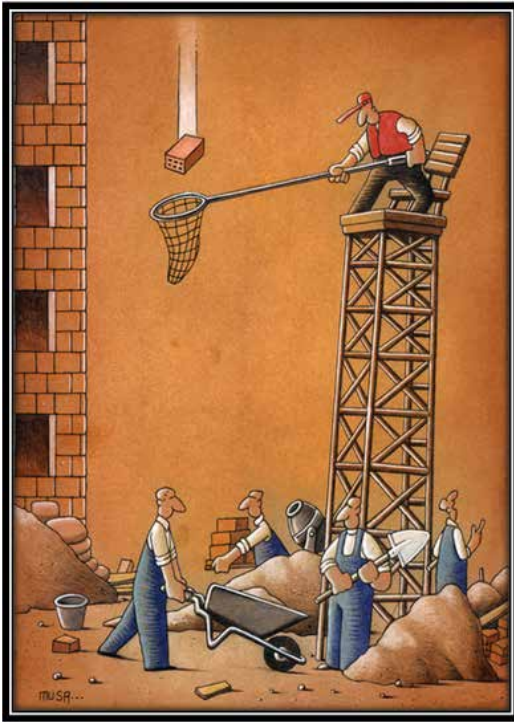
TÜRKİYE'DE TAŞERONLAŞMANIN BOYUTLARI

F. SERKAN ÖNGEL

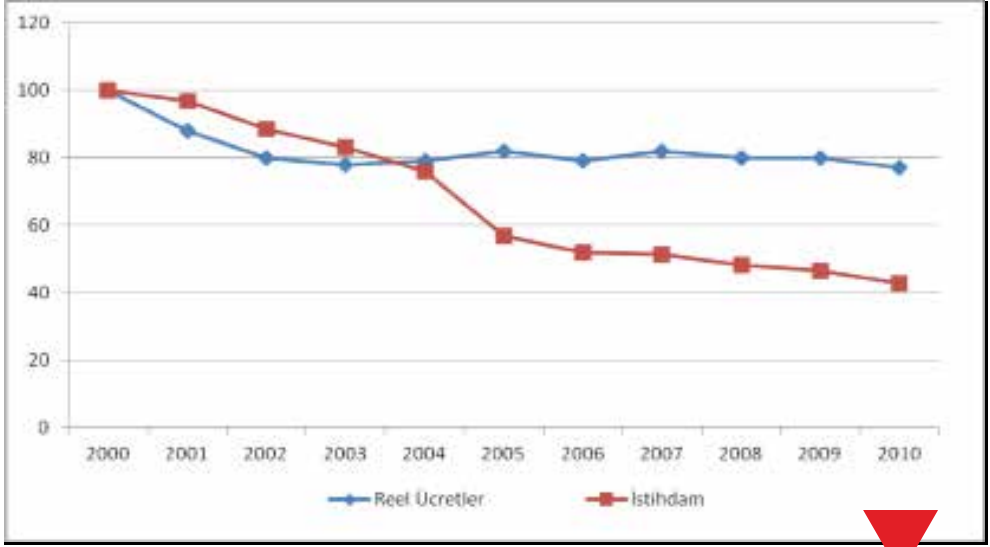
Türkiye'de taşeronluk özellikle 2000'li yıllarda gündemimizde daha fazla yer almaya başladı. Söz konusu uygulama zaten inşaat sektöründe yaygın olarak görülüyordu. Hatta inşaat sektöründe hâkim çalışma biçimi taşerona iş vermek şeklinde gerçekleşmekteydi. Nitekim özel sektör açısından taşeron işçi sayılarına bakıldığında inşaat sektörünün önceliğini görmek mümkündür.

Kamu sektöründe de taşeron işçi sayısında ciddi artışların yaşandığını görmek mümkündür. Kamu sektöründe işçi statüsünde çalışanlar açısından hâkim istihdam biçiminin artık taşeron işçilik olduğu resmi verilere de yansımaktadır. İşin belli bir bölümünün asıl işveren tarafından bir başkasına belirli bir sürede tamamlanması için ihale edilmesi şeklinde gerçekleştirilen bu uygulama, 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 Sayılı İş Kanunu ile yaygınlaşmaya başlamıştır.

Taşeronluk uygulaması iş kanununa asıl-işveren-alt işveren ilişkisi ile sınırlı bir tanımla girmiştir. Bu ilişki biçimi için alt işveren tanımının temel bir unsuru alt işverenin, işçilerini sadece asıl işverenin işyerinde aldığı işte çalıştırması gereğidir. Yani taşeron ilişkisi işletme içi bir

Grafik I- Yıllara göre kamuda reel ücretler, KİT'ler ve özelleştirme kapsamındaki işletmelerdeki istihdam

yüklenicilik faaliyetini içermektedir (Şafak 2004:123). Buna karşın hem işletme içinde faaliyet yürüten taşeron firmalar hem de nihai ürün üreten ana firmalara girdi sağlayan, üretim sürecindeki parçalanma ile ana üretim faaliyetlerin bir kısmını üstlenen tedarikçi firmalar bulunmaktadır. Taşeronlaşma süreci her iki biçimi ile de işgücü maliyetlerinin düşürülmesi (ucuz işçilik) ve bu yolla rekabet şansı yaratılması amacını taşımaktadır. Buna bağlı olarak sendika ve toplu pazarlık hukuku alanında doğrudan işçilerin hak ve özgürlüklerinin ortadan kaldırılması temel hedeflerden biridir. Taşeron ilişkisinin olağanüstü boyutlarda yaygınlaşması, emek piyasasının parçalanmasına, sendika hakkının, toplu pazarlık hakkının kullanılamaz duruma gel-

mesine neden olmaktadır (Şafak 2004:111). Bu da işçilere daha çok işsizlik ve yoksulluk olarak yansımaktadır.

Nitekim 2000'li yıllarda kamu işçileri açısından ücretler ciddi bir baskı ile karşılaşmış, reel ücretler, krizin de etkisi ile yüzde 33'e varan kayıplar yaşamıştır (Tablo 1). KİT'ler ve özelleştirme kapsamındaki işletmelerdeki istihdam kaybı ise 2013 yılında 2000 yılına göre yüzde 70'ler düzeyine ulaşmaktadır. 2000 yılında 435 bin olan istihdam 2013 yılında 132 bine gerilemiştir.

Özelleştirmeler, kamuda taşeron işçiliğin yaygınlaştırılması bu süreçte kritik bir rol oynamaktadır. Bu yazıda taşeronlaşma sürecinin gelişim dinamikleri sayısal verilerle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Kaynak:
Reel ücretler
DPT Sosyal
Sektörel
Gelişmeler
Tabloları
üzerinden
2000 yılı
referans
alınarak
hesaplanmıştır.
İstihdam
verileri
ise Hazine
Müsteşarlığı

TÜRKİYE'DE TAŞERONLAŞMA

Türkiye açısından taşeron çalışma 2002 yılından bu yana sistematik olarak artmaktadır. 2002 yılında kayıtlı taşeron işçi sayısı 387 bin olarak ifade edilirken, 2011 yılında bu rakam 1 milyon 611 bine ulaşmıştır (Tablo 1). Taşeronlaştırma işverenlerin yasal yükümlülüklerden kurtulmak için başvurdukları en tipik çalıştırma biçimidir. O nedenle giderek hem özel sektörde hem de kamuda tercih edilen bir çalıştırma biçimi haline gelmektedir.

Tablo I- Özel ve kamu sektöründe kayıtlı taşeron işçi sayısı

Yıl	Alt İşverenler Tarafından Bildirimi Yapılan Sigortalı Sayısı		Alt İşverenler Tarafından Bildirimi Yapılan Toplam Sigortalı Sayısı
	Erkek	Kadın	
2002	358.511	28.607	387.118
2003	410.135	38.876	449.011
2004	537.471	44.019	581.490
2005	620.680	36.997	657.677
2006	862.528	44.625	907.153
2007	1.114.806	49.112	1.163.917
2008	1.207.785	53.846	1.261.630
2009	1.008.009	41.956	1.049.960
2010	1.240.128	53.775	1.293.898
2011	1.550.304	60.905	1.611.204
2012 (6. Ay)	406.541	21.306	427.845

Taşeron işçi sayısı 2002-2007 yılları arasında yaklaşık 3 kat, 2007-2011 döneminde ise yüzde 50 oranında artış göstermiştir. Bu durum istihdam alanında daha fazla esnek ve güvencesiz bir çalışma hayatının inşa etmeye yönelik siyasal tercihlerin bir yansımasıdır (TBMM 2012a).

Kaynak:
İstanbul
Milletvekili
Mahmut
Tanal'ın
7/9123 sayılı
soru
önergeseine
verilen cevap

KAMUDA TAŞERONLAŞMA

Kamu kesiminde taşeronlaşma, özel sektördeki gibi geleneksel

tabanı olan inşaat sektöründe değil, kamu hizmetleri açısından en kritik sektör olan sağlık sektöründe yaygınlaşmaya başlamıştır. Sağlık sektöründe dönüşümün ilk işaretleri 1984 yılında hazırlanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında görülmektedir. Özel sağlık kurumlarının ve hastanelerin teşvik edilmesi, diğer taraftan serbest çalışan hekimlerle anlaşmalar yapılarak kamunun hizmet satın alması (taşeronlaştırma) yoluyla sağlık hizmetlerinin geliştirileceği planda yer almaktadır (DPT 1984: 152). Ancak bu hedef uygulama zeminini 2003 yılında hazırlanan "Sağlıkta Dönüşüm Programı" (SDP) ile bulmuştur. SDP ile sağlıkta sözleşmelilik ve hizmet alımı uygulaması başlamıştır. Sağlık finansmanı yeniden yapılandırılmış ve sağlık hizmetlerinin örgütlenme zemini dönüştürülmüştür. "Aile hekimliği" ve "kamu hastane birlikleri" modelleri personel istihdamında "sözleşmelilik" esasına dayandırılmış, hizmetin taşeron eli ile yürütülmesi ve özel hastane işletmeciliğinin geliştirilmesi sağlık sistemi açısından esas alınmıştır (Sayan ve Küçük 2013: 173).

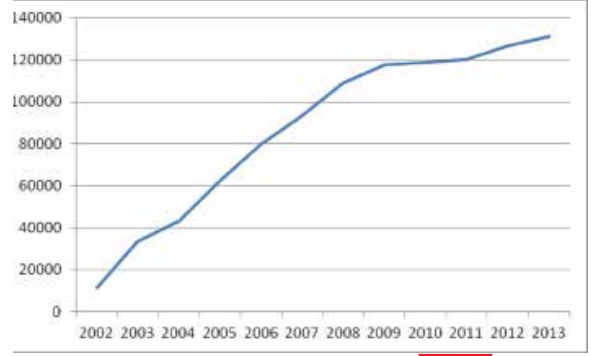
Kamuda taşeron işçi sayılarına yönelik net bir bilgi verilmemektedir. Konuya ilişkin bilgilere TBMM bünyesinde verilen soru önergelerine verilen cevaplar ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın açıklamalarından ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu veriler arasında da ciddi tutarsızlıklar bulunmaktadır.

En son açıklanan rakamlara göre kamudaki taşeron işçi sayısı 586 bindir (URL 1).

Grafik 1'de görüldüğü gibi sağlık sektöründe çalışan taşeron işçi sayısındaki artış dikkat çekicidir. Sektörde 2002 yılında 11 bin 685 olan taşeron işçi sayısı AKP hükümetleri döneminde 10 kattan fazla artış göstererek 2013 yılında 131 bin 201'e yükselmiştir (TBMM 2013).

Nitekim kamuda istihdam edilen taşeron işçilerinin önemli bir kısmı sağlık sektöründedir. 2009 yılında kamudaki taşeron işçi sayısı 174 bin 857 olarak açıklanmıştır. Aynı yıl sağlık sektöründe istihdam edilen taşeron işçileri sayısı 108 bin kişidir. Sektörün toplam taşeron işçileri içerisindeki oranı yüzde 62'dir. Sağlık sektörünü Karayolları Genel Müdürlüğü (7429 kişi), Devlet

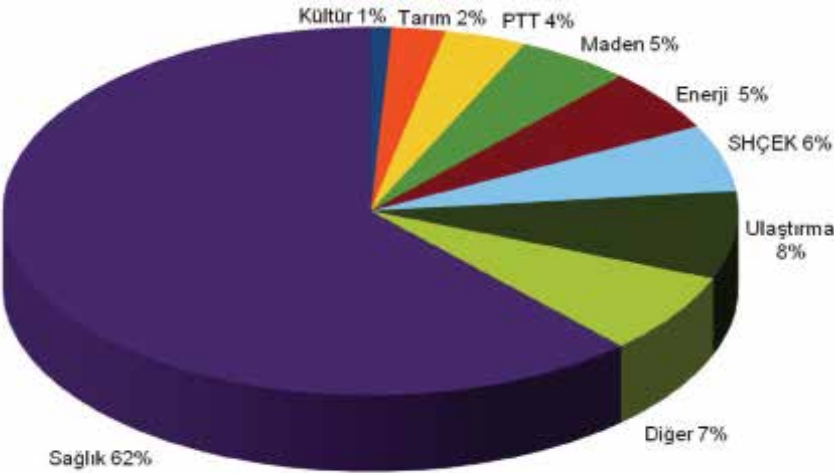
Grafik 2- Sağlıkta taşeron işçi sayısı

Hava Meydanları İşletmeleri (2933 kişi), Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (6286 kişi) kurumlarından oluşan ulaştırma sektörü takip etmektedir. Kamuda çalıştırılan taşeron işçilerin yüzde 8'i bu kurumlardadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tek başına 10 bin 239 taşeron işçisi ile pek çok kurumdan daha fazla taşeron sistemine eklenmiştir (TBMM 2009).

Kaynak: Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman tarafından verilen 7/20489 esas numaralı yazılı soru önergesine verilen cevap.

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer'in, Giresun Milletvekili Murat Özkan'ın 26/02/2009 tarih A.O.I.O.GN-S.O.IO.OO.02-7/6931-II723124789 sayılı yazılı soru önergesine verdiği cevaptaki veriler üzerinden hazırlanmıştır.

Grafik 3- 2009 yılında sektörlere ve kurumlara göre taşeron işçi sayılarının dağılımı (Belediyeler ve KİT'lerin bir kısmı hariçtir)

MADENCİLİK VE ENERJİ SEKTÖRÜ

Taşeronlaşmanın yaygınlaştığı diğer iki önemli alan Madencilik ve Enerji sektörleridir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesindeki kurumlar bazında bakıldığında 2009 tarihinde maden, enerji, boru ile petrol taşımacılığı gibi alanlarda çalıştırılan taşeron işçi sayısı toplamda 21 bin seviyesindedir (TBMM 2009). 2013 yılında bu rakam 38 bin 878 kişiye çıkmıştır (TBMM 2013c). Bakan Taner Yıldız sözlü soru önergesine verdiği cevapta taşeron işçilerin temizlik, bahçe işleri, yemekhane ve garson hizmetleri ile güvenlik alanında istihdam edildiğini ifade etmiştir. Söz konusu rakamın büyüklüğü taşeron işçilerin çalıştırdıkları işler konusundaki ilgili ifadeyi yalanlamaktadır.

2009 yılında Enerji sektöründe Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (3819 kişi), Elektrik Üretim A.Ş. G.M. (4603) taşeron işçi ile en çok taşeron işçi ça-

alıştıran kurumlar olarak görülmektedir. Yeniköy (505 kişi), Kemerköy (255 kişi), Soma (371 kişi) taşeron işçi sayısı bakımından sektörde bu kurumları takip etmektedir. Elektrik, Gaz, Buhar ve Hava Sistemleri Üretim Dağıtım alanında kayıtlı işçi sayısı 101 bindir (SGK 2013). Kamuda bu sayı 15 bin olarak görülmektedir. Bu veriler taşerona verilen işlerin yardımcı işlerle sınırlı kalmadığının bir başka göstergesi olarak okunmalıdır (TBMM 2009).

İş cinayetleri ile sıkça gündeme gelen madencilik sektöründe ise durum daha da sıkıntılı bir noktadadır. TÜİK verilerine göre sektörde tüm çalışanların sayısı 2012 yılı için 113 bindir. SGK verilerinde ise sektörde kamu için çalışan ücretli sayısı 16 bin olarak görülmektedir. Buna karşın 2009 yılında madencilikle ilgili kurumlarda çalışan taşeron işçilerin sayısı 8749 olarak belirtilmektedir. Bakanlık bünyesindeki kurumlarda taşeron işçi sayısındaki artış dikkate alındığın-

da durumun yaygınlığı daha açık olarak görülmektedir (TBMM 2009).

Türkiye Taş Kömürü İşletmeleri'nde 766, Eti Maden İşletmeleri'nde 1305 ve Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu bünyesinde 6678 taşeron işçisi çalışmaktadır (TBMM 2009). Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu kapsamındaki kadrolu işçi sayısı ise 2012 yılında 4575 olarak verilmektedir (Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu: 2013, s.54). Dolayısıyla sektörde taşeron çalıştırma genel bir hal almaktadır. Sektör Türkiye'de iş cinayetlerinin en sık yaşandığı sektör konumundadır.

MADENLER, TAŞERONLAŞMA VE İŞ CİNAYETLERİ

Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) maden kazaları hakkındaki araştırma ve inceleme raporuna göre özel firmalara devredilen ocaklara ve taşeronlaşmaya dikkat çekilmekte ve iş cinayetlerine yönelik bilgi verilmektedir. Raporu göre "Zonguldak merkezinde TTK'nın daha önce üretim yaptığı veya rantabl olmayan sayıları 28 civarındaki eski ocak ve saha rödovans yöntemi ile özel firmalara devredilmiştir. Bunun yanında kuvars kumu ve bir boksit ocağı da (toplam 32 saha) rödovans yoluyla özel sektör işletmeciliğine açılmıştır. Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odasına göre, 30.06.2010 tarihi itibarıyla, Zonguldak taşkömürü

havzasında rödovanslı firmalar ile taşeronların işçi sayısı (71'i yabancı/Çinli olmak üzere) toplam 4.770'dir" (DDK 2011:203).

Taş kömürü üretimi TTK ve taşeronları tarafından yapılması dışında özel işletmelerin faaliyete geçmesi 2000 yılı sonrasına denk düşmektedir. Milyon ton üretim başına düşen ölüm sayısının özel işletmelerde daha fazla olduğu görülmektedir. Özel işletmeli maden ocaklarında asıl üretim artışı 2005 yılından itibaren görülmektedir. Özel ocaklarda üretim başına düşen ölüm sayısı 2003 yılında bir sıçrama göstermiştir; rapor bunu 2002 yılına göre hem üretimin düşmesine hem de kaza sonucu ölen kişi sayısının iki katına çıkmasına bağlamaktadır (Tablo2) (DDK 2011:204).

Tablo 2- Milyon ton üretim başına düşen ölümlü iş kazası sayısı

	Taş kömürü (TTK)	Taş kömürü (Özel)
2000	3,98	59,25
2001	2,12	94,82
2002	3,56	80,38
2003	3,98	229,44
2004	2,66	76,78
2005	6,00	3,91
2006	1,97	3,77
2007	2,98	18,36
2008	4,41	11,50

Kaynak:
DDK
Raporu

Raporda rödovansla işletilen kömür işletmelerinde yapılan iş güvenliği denetimlerinde ocakların birçoğunda henüz koruyucu sağlık ve güvenlik hizmetlerinin beklendiği

Tablo 3- Taş kömürü kazaları sonucu ölümlerin Türkiye, Çin ve ABD karşılaştırması

	Taş kömürü maden kazaları sonucu ölüm sayısı			Milyon ton taş kömürü üretimi başına düşen ölüm sayısı		
	Türkiye	Çin	ABD	Türkiye	Çin	ABD
2000	17	5300	18	7,10	4,08	0,03
2001	18	5670	13	7,22	4,11	0,02
2002	14	5791	19	6,04	3,98	0,04
2003	19	6995	19	9,23	4,06	0,04
2004	10	6027	14	5,14	3,03	0,03
2005	12	5986	7	5,51	2,72	0,01
2006	6	4746	33	2,59	2,00	0,06
2007	20	3786	20	8,02	1,50	0,04
2008	19	3215	9	7,22	1,27	0,02

Kaynak:
(Cünedioğlu
& Arslanhan
2010:4)

ölçüde yerleşmediği, metan gazı ve göçük risklerine karşı tedbirlerin yeterince alınmadığının tespit edildiğini, bununla birlikte, rödovanslı sahalarla iç içe özel firmalar tarafından taşeron vasfı ile çalıştırılan ve işçi sayıları 5-10 kişiden ibaret birçok küçük, kayıt dışı maden ocaklarının da faaliyet gösterdiğine dikkat çekilmektedir (DDK 2011:204).

TEPAV tarafından hazırlanan ve Devlet Denetleme Kurulu raporunda da referans alınan çalışmada taş kömürü kazaları sonucu ölümlerin Türkiye, Çin ve ABD karşılaştırması yapılmaktadır. Veriler madencilik sektöründe yaşanan iş cinayetlerinin kader olarak sunulamayacağını net bir şekilde ortaya koymaktadır. 2008 yılı verisi alındığında Türkiye’de milyon ton taş kömürü üretimi başına düşen ölüm sayısı Çin’den 6 kat, ABD’den ise 361 kat daha fazladır. Bu durum özellikle denetimsizlik ve denetimden kaç-

manın bir aracı olarak kullanılan taşeron düzeninin eseri olarak yorumlanabilir.

EĞİTİMDE TAŞERONLAŞMA

Nitelikli bir eğitim için istihdam edilen öğretmenlerin sürekliliğinin bir zorunluluk olduğu eğitim sektöründe de, AKP döneminde hızlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı 2010 Bütçe Raporu’na göre, bakanlık bünyesinde 2003 yılından 20 Kasım 2009 tarihine kadar 478 bin kişi istihdam edilmiştir.⁽⁴⁾ Bunların yalnızca yüzde 31’i (148 bin kişi) kadrolu olarak istihdam edilmiştir. Sözleşmeli olarak istihdam edilenler ise yüzde 15 oranında (70 bin kişi) olmuştur. Buna karşın kısmi zamanlı geçici öğretici, ücretli usta öğretici olarak en kötü koşullarda, ders saati üzerinden sözleşmeli olarak, ayda en fazla 16-17 gün sigortalı olabilen, normal öğretmene göre

çok daha az ücret alan öğretmenlerin sayısı bu dönem içerisinde MEB bünyesine istihdam edilenlerin yarısını (240 bin kişi) oluşturdu. Yani öğretmen alımlarında güvensiz çalışma bir istisna değil kural haline gelmiştir (MEB 2009: 17-18). Yine 4C statüsünde 20 bin personel bu dönemde MEB bünyesine dâhil olmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde temizlik hizmetleri de taşeronlaştırılmıştır. MEB İDBB 2009 Yılı Faaliyet Raporu'na (MEB İDBB 2009: 18-19) göre eğitim ve öğretimle ilgili toplam 43.973 kurum bulunmaktadır. Buna karşın hizmetli sayısı, kadrolu 30.066, 4/C kapsamında geçici işçi 5.280 olmak üzere toplam 35.346 adettir. 26.415 kurumda hiç kadrolu hizmetli bulunmamaktadır. Rapora göre "okulların temizlik gibi en temel problemlerinin çözümüne yönelik hiçbir düzenleme yapılmamış olması, özellikle okul yöneticileri ile velileri karşı karşıya getirmekte, okul idarelerini veliden sürekli para isteyen bir mekanizma haline dönüştürmektedir." Bu çok açık bir itiraf. Ayrıca raporda okul aile birlikleri tarafından istihdam edilen hizmetli sayısı bilinmediği belirtilmektedir.

25 Mart 2013 tarihi itibari ile ücretli öğretmen olarak istihdam

edilenlerin sayısı 56 bin 800 olarak verilmektedir (TBMM 2013b).

2012 SGK istatistiklerine göre eğitim sektörü için kamuda işçi statüsü ile çalışanların sayısı 226 bin olarak görülmektedir. Buna karşın kurum istatistiklerinde eğitim sektöründe işçi statüsü ile çalışanların sayısı üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı için, geçici ve sürekli çalışanlar toplamında 52 bin 761 olarak görülmektedir. Kamuda çalışan ancak kurum istatistiklerinde görülmeyen yaklaşık 170 bin işçi bulunmaktadır. Üniversitelerin istihdam ettiği taşeron işçilerle, okul aile birliklerinin istihdam ettiği işçilerin sayısı bu veri içinde değerlendirilebilir (SGK 2012, BUMKO 2013).

DİĞER KAMU KURUMLARI

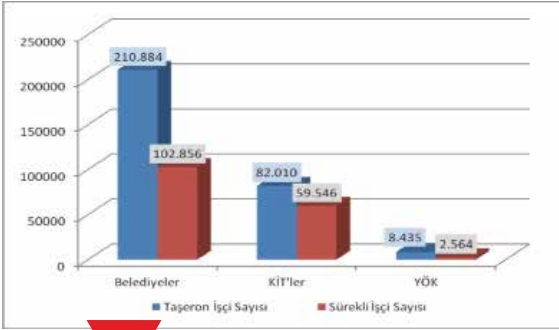
2013 yılı itibari ile taşeronlaşmanın yaygınlaştığı kurumların sayısı artmaktadır. Yükseköğretim Kurumu Kredi ve Yurtlar Kurumu bu açıdan önemli bir örnektir. Kurumda 2013 yılı itibari ile 346 sürekli işçiye karşın 12 bin 938 taşeron işçisi çalışmaktadır (TBMM 2013d). Bankacılık sektörü taşeronlaşmanın hızla yaygınlaştırdığı bir başka sektördür. Sektörde taşeron işçi sayısı 2012 yılı itibari ile 10 bin 575'e yükselmiş durumdadır (TBMM 2012c).

1) 2011-2012 döneminde sözleşmeli personellerin önemli bir bölümü kadroya geçirilmiştir. 2011 yılında 72 bin olan sözleşmeli personel sayısı 2012 yılında 10 20'e düşmüştür.

Sektörde sürekli işçi sayısı 39 bin 566'dır (Hazine Müsteşarlığı 2013). Adalet Bakanlığı'nda sürekli işçi bulunmamakta buna karşı taşeron işçi sayısı 3 bin 350 olarak verilmiştir (BUMKO 2013b, TBMM 2012d). TRT'de taşeron işçi sayısı bin 412, Anadolu Ajansı'nda 399'dur (TBMM 2013e).

Grafik 4- Taşeron işçi sayıları ve kurumlar

Kaynak: URL'deki ÇSGB Bakanı Faruk Çelik'in verdiği oranlar taşeron işçi sayısı ile oranlanarak ilgili kurumlar için hesaplanmıştır. Sürekli (kadrolu) işçi sayıları Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır (BUMKO 2013).

TBMM'de taşeron işçi sayısının hızla arttığı bir diğer kurumdur. 2005 yılında TBMM bünyesinde çalıştırılan taşeron işçi sayısı sadece 88 iken, bu rakam 2008'de 383, 2013 yılında bin 19 olmuştur (TBMM 2012e). 2013 yılında karayollarında çalışan sürekli işçi sayısı 21 bin 150'dir (BUMKO 2013b). Taşeron işçi sayısında ulaşabildiğimiz son bilgi 2009 yılına aittir ve 7 bin 429'dur (TBMM 2009). Söz konusu yapının taşeron işçilere doğru dönüştüğünü tahmin etmek zor olmayacaktır.

Grafik 4'de ise ilgili referanslara dayanılarak yaptığımız hesaplamalara göre Belediyelerde çalışan taşeron işçi sayısı kadrolu işçilerin 2 katına ulaşmıştır. KİT'lerde ve Yük-

sek Öğretim Kurum'larında taşeron işçi sayıları kadrolu işçi sayılarının çok üzerindedir.

ÖZEL SEKTÖRDE TAŞERONLUK

Özel sektörde taşeronlaşmanın en yoğun olduğu sektör inşaat sektörüdür. Sektör neredeyse bütünüyle taşeron ağları üzerinden faaliyetini sürdürmektedir. İnşaat sektörü kayıt dışılığın da en yaygın olduğu sektörlerden biridir. Sektörde TÜİK (2012) verilerine göre 1 milyon 709 bin kişi çalışmakta ve bunun 775 bini kayıt dışı bulunmaktadır. Bir soru önermesine verilen cevapta özel sektörde kayıtlı taşeron işçi sayısı 454 bin olarak verilmiştir (TBMM 2012b). Aynı cevapta yer alan bilgilere göre madencilik sektörü için özel sektörde çalışan taşeron işçi sayısı 14.830 olarak görülmektedir. Kamuda çalıştırılan 10 bin taşeron işçisi ilave edildiğinde sektörde yaklaşık 4 kişiden birinin alt işveren eli ile çalıştırıldığını söylemek mümkündür.

Özel sektörde iş cinayetlerinin en yoğun yaşandığı sektörlerden biri olan gemi inşa sektöründe ise istihdam edilen toplam 35.042 kişinin 10.013'ü asıl işverenlerce, kalan 25.029'u alt işverenlerce çalıştırıldığı raporlara yansımıştır. Bir diğer ifade ile sektörde çalışanların yüzde 71.4'ünü alt işverenler tarafından istihdam edilmektedir. Bu son derece korkutucu bir orandır (DDK 2008).

DDK araştırma ve inceleme raporuna göre tersaneler özelinde bakıldığında, özellikle alt işveren uygulamasının yaygın olduğu Tuzla tersanelerinde çalışanların yüzde 72.6'sının ve yıllık 330.000 DWT gemi inşa kapasitesine sahip olan İzmit tersanelerinde ise çalışanların yüzde 80'inin alt işverenler tarafından istihdam edildiği görülmektedir, taşeron sisteminin öncü ülkeleri olan G. Kore ve Japon gemi inşa sanayindeki taşeron uygulamalarının bile toplam istihdamın en fazla yüzde 50'si civarında olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca tersanelerde alt işveren uygulamasının gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (DDK 2008: 88).

Sektörde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Kazası İnceleme Raporlarına göre incelenen ölümlü iş kazalarında asıl işveren işçilerinin sayısı 2, alt işveren işçilerinin sayısı 30'dur. Bu verilere göre alt işveren işçilerinin toplam iş cinayetlerindeki ölüm oranı %94'e ulaşmaktadır (DDK 2008:452).

Sonuç olarak taşeronlaşma özel sektör için de, kamu sektörü içinde iş cinayetlerini tetikleyici bir unsur olarak görülmektedir.

GEÇİCİ ÇALIŞMA YAYGINLAŞIYOR

Taşeronlaşma süreci ile birlikte geçici çalışma da yaygınlaşmaktadır. 2003-2007 yılları arası-

Tablo 4- Gemi İnşa Sektöründe Taşeron Sistemi

İLİ	İSTİHDAM		
	TOPLAM	DAİMİ	TAŞERON
İSTANBUL	19.672	5.385	14.287
ZONGULDAK	5.327	1.352	3.975
İZMIT	4.788	941	3.847
ÇANAKKALE	1.950	990	960
YALOVA	1.075	492	583
SAKARYA	750	250	500
TRABZON	480	173	307
ORDU	350	170	180
SAMSUN	250	150	100
KASTAMONU	200	75	125
HATAY	200	35	165
TOPLAM	35.042	10.013	25.029

da daimi çalışanların sayısı yüzde 43 artışa 4,8 milyondan 6,9 milyona çıkarken mevsimlik/geçici çalışanların sayısı 800 bin kişiden fazla artarak 781 binden 1,59 milyona yükselmiştir. Bu artışın 128 bini kamu ve devlet işlerinde gerçekleşmiştir. Bu 4 kattan fazla bir artışa denk gelmektedir. Kalanını önemli bir kısmı inşaat sektöründendir. Yine kamu ve devlet işlerinde yaratılan istihdamın üçte ikisi özel sektör eli ile gerçekleştirilmiştir.

2008-2012 yılları için ise NACE Rev.2 sınıflandırması esas alınmıştır. NACE Rev.2. ve ISIC sınıflandırmaları arasında aynı sektörler için çok farklı sonuçlar çıkabilmektedir.

Geçici-Mevsimlik çalışanların oranı bu dönemde de daimi çalışanlara nazaran daha fazla artış göstermiştir. Daimi işçiler için artış oranı yüzde 33 iken geçici ve mevsimlik çalışanlar için bu oran yüzde 50'dir. Geçici/Mevsimlik çalışanların sayısı 2,5 milyonu bulmuştur.

Kaynak:
Denizlik
Müsteşarlığı

2003 yılında bu sayı 781 bin seviyesindeydi. Dolayısıyla 10 yıllık dönemde 3 kat artış gerçekleştiği görülmektedir.

İnşaat sektörü 479 bin kişi ile mevsimlik/geçici çalışmada yine başı çekerken, kimi diğer sektörlerde de mevsimlik/geçici çalışmanın kural haline geldiği görülmekte-

yetleri, güvenlik ve soruşturma, bilgi hizmetleri gibi alanlarda yeni istihdam edilenlerin çoğunluğu ya da önemli bir kısmı mevsimlik/geçici işçi olarak istihdam edilmiştir. Atık maddelerin dağıtımı, çevre düzenleme, kamu güvenliği, inşaat, yatılı bakım faaliyetleri gibi alanlarda kadrolu çalışma azalır-

Tablo 5- Mevsimlik/Geçici işlerde çalışanların sektörlere göre oranı

Mevsimlik/geçici işlerde işçi statüsünde çalışanların % 30'un üzerinde olduğu sektörler
Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı
Yatılı Bakım Faaliyetleri
Atık Maddelerin Değerlendirilmesi
Kamu Yön. ve Savunma, Zor. Sos. GÜv.
Posta ve Kurye Faaliyetleri
Ormancılık ve Tomrukçuluk
Özel İnşaat Faaliyetleri
Mevsimlik/geçici işlerde işçi statüsünde çalışanların % 50'inin üzerinde olduğu sektörler
Diğer Hizmet Faaliyetleri
Kanalizasyon
Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyet.
Bilgi Hizmet Faaliyetleri
Güvenlik ve Soruşturma Faaliyet.
Bina Dışı Yapıların İnşaatı
Bina İnşaatı

Kaynak:
SGK 2013

dir. Ormancılık ve tomrukçuluk, ham petrol ve doğalgaz çıkarımı, makine ve ekipman kurulumu, elektrik, gaz üretim ve dağıtımı, kanalizasyon, posta kurye faali-

ken, mevsimlik/geçici çalışma ciddi biçimde artmıştır (SGK 2013).

Bu durum çalışma rejiminde geçici çalışmanın yaygınlaşma eğiliminin işçiler açısından ciddi bir

2008 yılı verisi alındığında Türkiye'de bir milyon ton taş kömürü üretimi başına düşen ölüm sayısı Çin'den 6 kat, ABD'den ise 361 kat daha fazladır.

tehdit olduğunun ayrıca bir göstergesidir.

SONUÇ

Sonuç olarak taşeronlaşma ve esnek çalışma biçimleri gerek özel sektör gerekse kamu sektöründe hâkim istihdam biçimi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Sermaye açısından emek maliyetlerini aşağıya çekerek kâr oranlarını artırma (sömürüyü artırma), devlet açısından ise mali disiplin adı altında emeği disiplin altına alma

amacı taşıyan bu uygulamalar, çalışma koşullarının bozulmasına neden olmaktadır.

Taşeronlaşma sürecinin sonuçları çalışma sürelerinden, yıllık ücretli izin hakkının, kıdem tazminatı hakkının uygulanmamasından, iş cinayetlerinin yaygınlaşmasına kadar uzanan geniş bir alanda kendini göstermektedir. Taşeronluk gibi güvencesiz ve esnek çalışma biçimlerinin ortadan kaldırılması temel mücadele alanlarından biri olarak görülmelidir.

Kaynakça

- BUMKO, 2013a. "Kamu Sektörü İstihdam Sayıları", Eylül 2013, <http://www.bumko.gov.tr/TR,908/kadro-istatistikleri.html>, [06/01/2014]
- BUMKO, 2013b. "Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kadro ve Pozisyon Sayıları", Eylül 2013, <http://www.bumko.gov.tr/TR,908/kadro-istatistikleri.html>, [06/01/2014]
- Cünedioğlu & Arslanhan (2010) "Madenlerde Yaşanan İş Kazaları ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", TEPAV Değerlendirme Notu, www.tepav.org.tr, [10/11/2013]
- DDK, 2008. Tersanecilik Sektörü ile İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Tuzla Tersaneler Bölgesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Hakkında hazırlanan hazırlanan 26/11/2008 tarih ve 2008/1 sayılı Araştırma ve İnceleme raporu
- DDK, 2011. Türkiye'de madencilik sektöründe yürütülen faaliyetlerin iş sağlığı ve güvenliği açısından araştırılması, incelenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan 08/06/2011 tarih ve 2011/3 sayılı Araştırma ve İnceleme raporu
- DPT, 1984. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989, Yayın No: DPT1974, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf>, 20 Aralık 2010
- Hazine Müsteşarlığı, 2013. Kamu sermayeli kuruluş ve işletmeler istatistikleri-KIT'lerin ve Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşların İstihdam Sayıları, www.hazine.gov.tr / [01/01/2014]
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Ekonomik Sosyal Gelişmeler, www.kalkinma.gov.tr.
- MEB İDBB, 2010. "2009 Yılı Faaliyet Raporu", Millî Eğitim Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı - Şubat 2010, <http://icden.meb.gov.tr/>, [10/11/2013]
- MEB, 2009. "2010 Yılı Bütçe Raporu", MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Aralık 2009, http://sgb.meb.gov.tr/but_kesin_hesap/2010_Butce_Raporu/2010_Butce_Raporu.pdf, [10/11/2013]
- Sayan, İpek Özkal ve Küçük, Aziz "Türkiye'de Kamu Personeli İstihdamında Dönüşüm: Sağlık Bakanlığı Örneği" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 67, No. 1, 2012, s. 171-203, s.173
- SGK, 2013. Çeşitli Yıllara Ait SGK ve SSK İstatistik Yıllıkları, www.sgk.gov.tr [01/11/2013]
- Şafak, C., 2004. "4857 Sayılı İş Kanunu Çerçevesinde Taşeron (Alt İşveren) Meselesi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 51, Mart/Nisan, s.111-132
- TBMM, 2009. Giresun Milletvekili Murat Özkan'ın 7/6931 sayılı soru önermesine 26 Şubat 2009 tarihinde verilen cevap. www.tbmm.gov.tr [01/13/2013]
- TBMM, 2012a. İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın 7/9123 sayılı soru önermesine 19 Eylül 2012 tarihinde verilen cevap, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]
- TBMM, 2012b. Mersin Milletvekili Ertuğrul Kürkçü'nün 7/13599 sayılı soru önermesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]

● TBMM, 2012c. Kütahya Milletvekili Alim Işık'ın 7/8048 sayılı soru önergesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]

● TBMM, 2012d. İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun 7/4684 sayılı soru önergesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]

● TBMM, 2012e. Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman'ın 7/19652 esas numaralı soru önergesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr

● TBMM, 2013c. İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun 7/33226 sayılı yazılı soru önergesine verilen yanıt, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]

● TBMM, 2013a. Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman'ın 7/20489 esas numaralı soru önergesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr

● TBMM, 2013b, Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun 7/18795 sayılı esas nolu soru önergesine 12/06/2013 tarihinde verilen yanıt, www.tbmm.gov.tr

● TBMM, 2013d. Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman'ın 7/20280 esas numaralı soru önergesine verilen cevap, www.tbmm.gov.tr

● TBMM, 2013e. İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun 7/33148 sayılı yazılı soru önergesine verilen yanıt, www.tbmm.gov.tr, [01/12/2013]

● TÜİK, 2012. Hanehalkı İşgücü Anketi 2012 yılı verileri, tuik.gov.tr, [11/11/2013]

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu, 2013. 2012 yılı Faaliyet Raporu, Ankara 2013,

● URL I- CSGB 2013, <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/csgb.portal?page=haber&id=basin49>, [10/11/2013]